

Til
Energikommisjonen

Innspill til Energikommisjonens arbeid og utredning, særlig pkt. 2–4, men også generelt

Det er ifølge mandatet en “hovedoppgave for kommisjonen ... å vurdere hva som er de grunnleggende dilemmaene i norsk energipolitikk fram mot 2030 og 2050, og hvordan ulike politiske valg kan påvirke den langsiktige utviklingen i norsk kraftforsyning». Dette er et viktig oppdrag, der det er nødvendig at kommisjonen ser det i en større sammenheng enn «bare» det nasjonale, det vil si også i forlengelse av Norges forpliktelse på FNs bærekraftsmål og Paris-avtalens mål for klimagassreduksjon.

De to største problemene globalt i dag er overbefolkning og overforbruk av klodens ressurser, deriblant også energi. I tillegg til overforbruket av selve energien (særlig fossil) fungerer energibruken også som en hoved-driver i forbruk av andre ressurser, for eksempel gjennom energi brukt til industriproduksjon.

Vi er i Norge blant dem som ligger på topp i forbruk av både energi og andre materielle ressurser, en posisjon vi særlig har fått som internasjonal leverandør av olje og gass. Som samfunn og enkeltpersoner har vi et forbruk som er over jordens tålegrense. Klimaavtrykket vårt, der energibruk er en stor del, er langt over snittet. Og det materielle forbruket i Norge er i alle fall to ganger høyere enn hva kloden har tilgjengelig av ressurser. Vi tærer alt i dag på det andre og ettertiden trenger for å leve. Dette er kunnskap og utfordringer som har vært velkjent i tiår og som nå er blitt akutte. På norsk er disse godt summert blant annet i Hessen, *Verden på vippepunktet*, Samset, *2070* og Horne, *Den store klimaguiden*.

Dette er perspektiver og problemer som jeg mener må ligge til grunn for energikommisjonens arbeid, og som er klart å forstå som innenfor mandatet. Og kommisjonen må ikke bare relatere det til klimakrisen, men til det underliggende, enda større problemet: det kraftige overforbruket av naturressursene. Energibruken spiller ikke bare en hovedrolle i klimakrisen, men bidrar også til å forsterke overforbruket.

Slik sett er situasjonen at vi som samfunn og enkeltmennesker må redusere det materielle forbruket vårt markant – alternativet er en utvikling med skjebnesvangre følger for menneskeheten, dyre- og plantelivet og økosystemet som helhet. En reduksjon i forbruket trenger slett ikke gå ut over Norge som velferdssamfunn. Heller tvert imot, siden det også da vil være mulig å beholde en basal sosial og økonomisk trygghet, å være ressursmessig bærekraftig, og å sikre en robust beredskap. Redusert forbruk vil kunne minske behovet for energi, slik at også utbyggingspresset på norsk natur blir mindre.

Det er ikke bare selve energiforbruket som er en trussel mot kloden (klimagasser), men også hva energien brukes til. Selv energi som i utgangspunktet er «grønn», kan gå og går til produksjon som er helt unødvendig og bidrar til rovdrift på natur, miljø og begrensede materielle ressurser (mineraler osv.). Dette gjelder i høy grad også Norge. Energi kan være både en velsignelse og en forbannelse, samtidig.

Etter min mening bør kommisjonen se på energi som et *knapphetsgode*, et gode det ikke skal eller bør bli flust av, men et gode vi må forvalte nøkternt og restriktivt. Det vil si at det er ting energien bør brukes til, og andre ting den ikke bør brukes til, og at det må legges opp til en form for prioritering, eller rasjonering (i positiv forstand). Selv om energitilgangen er fleksibel (jf. potensialet i sol- og vindkraft o.l.), er det naivt å tenke at teknologi, også i et grønt skifte, vil løse utfordringene. Økt tilgang på energi – enten den er grønn eller ikke – kan også forsterke problemene.

Kommisjonen bør derfor i utredningen reflektere helt grunnleggende over hvilke energityper og hvilken energimiks vi bør/ikke bør ha (vannkraft, olje, kull, kjernekraft, solkraft o.l.), men også over *hva vi bør/ikke bør bruke energien til, og hvor mye/lite energi det er forsvarlig å produsere og bruke.*

Et par kommentarer til fremstillingen i mandatet:

Til pkt. 3: Det sies at utbyggingen av produksjonskapasitet skal være «samfunnsøkonomisk lønnsom». Man bør vel i det også bevisst inkludere natur- og miljø-hensyn, ev. gi det en fremskutt posisjon? Det har vært og er et problem at uttrykket blir for snevert forstått, ofte på bekostning av natur- og vernebehov.

Til pkt. 4: Om mulig «høyere forbruksvekst». En stor del av energiproblemene, og klima- og overforbruksproblemene, er vel egentlig en følge av «forbruksvekst» og til dels også av eskalerende vekst (jf. «høyere»). Her bør vel egentlig perspektivet snus om, slik at det heller er tilgangen på energi som kan bidra til å regulere og helst redusere forbruket, og særlig veksten?

Her er noen temaer som jeg tenker at det kan være viktig å drøfte i utredningen, her hulter til bulter:

- Bør det utarbeides en modell for hvor mye energi det er forsvarlig å bruke nasjonalt? Ev. også for den enkelte? Et slags «maksimumstak» for hva som er nasjonalt og globalt bærekraftig. En energikvote eller energibudsjett/-regnskap?
- Hvilke er de primære behovene energien skal dekke? Og hvilke behov må komme i andre eller tredje rekke? F.eks. oppvarming versus produksjon av lite nødvendige materielle goder.
- Bør energi prioriteres for produksjon for et norsk marked heller enn et internasjonalt? Jf. behovet for et mer variert næringsliv og industri, og for beredskap og bedre selvberging.
- Kommisjonen bør drøfte kritisk den underliggende tanken i mandatet om «høyere forbruksvekst». Er en slik vekst legitim og forsvarbar gitt forholdene på kloden i dag?
- Bør man utarbeide modeller for prising av energi overfor ulike brukere? Ut fra hva som er bærekraftig, om produksjonen er samfunnsnyttig eller ikke o.l.?
- Bør energi prioriteres til bedrifter som driver med reparasjon og gjenbruk heller enn ny produksjon? Materielt sett har vi på mange områder allerede produsert nok til mange års norsk forbruk.
- I hvilken grad er det under dagens forhold forsvarlig å bruke energi til flytransport?
- Hvilke samfunnsområder skal prioriteres opp og hvilke ned? F.eks. industri, privat, offentlig.
- Hva slags privat energibruk skal fremmes/hemmes? F.eks. primærbolig vs. sekundærbolig/hytter?
- Hva slags sektorer skal prioriteres/nedprioriteres? Strøm til kollektivtransport heller enn til biler?

Som land er vi privilegert med mulighetene vi har for grønn energi, og at vi egentlig kan ha nok. Men det gir oss ikke fribrev til å forvalte det som vi vil. Kan vi fortsatt holde på et produksjons- og forbruksvolum som allerede er og vil være til stadig mer skade for verden og de som kommer etter oss?

Energikommisjonen har fått et svært viktig oppdrag. Mandatet gir en gyllen anledning til å løfte fram dilemmaer og presentere alternativer som kan gjøre stor forskjell i utfordringene vi står overfor. Her har dere mulighet til å peke på elefanten i rommet: vårt massive overforbruk av ressurser, og ikke minst av energi. Og her har dere muligheten til å skissere måter vi kan håndtere det på. Ikke på måter som viderefører en veksttanke som både er dypt uetisk og urealistisk på sikt. Men ved å skissere modeller, gjerne alternative scenarier, for hvordan vi skal tenke helhetlig om bruken av energi framover.

Enkelt spurt: Hva bør vi klare oss med av energi, og likevel fortsatt ha en trygg og bærekraftig fremtid? Som samfunn og enkeltpersoner? Og hva slags opp- og nedprioriteringer må vi gjøre?

25.05.2022, Vennlig hilsen Reidar Aasgaard.

Prof., idéhistorie, UiO, <https://www.hf.uio.no/ifikk/personer/vit/idehistorie/fast/reidaraa/index.html>